

Derroñadas és una mena de paradís terrenal envoltat d'alzines i de roures d'aquells on hi creixen tòfones i ceps, tot calma i tranquil·litat i pau i harmonia. Un dia passejava pel centre del poble, entenent per centre del poble les seves úniques mançanes que més o menys envolten l'església, quan em vaig trobar un petit ramat d'ovelles menat per un pastor d'una certa edat. Vaig respondre a una salutació tan eixuta com amable (és aquest el caràcter que fa que estigui enamorat de Sòria) recordant-li què bonic que era el lloc on vivia sabent perfectament que era una frase buida que em faria quedar com un tonto. Però volia sentir la seva resposta. *¿Bonito? ¿Bonito esto? Aquí no hay nada. Sólo árboles. Bonita es la ciudad.* Al que va seguir una de les descripcions més al·lucinades de la Gran Via de Madrid que he sentit en ma vida: les llums, el soroll, la gent, la vida de nit. La Gran Via era la vida. Derroñadas era el silenci, l'aïllament, el temps deturat.

En Carlos Gor, arquitecte de l'estudi GRX, amb base a Granada, em va demanar que escrigués un article sobre la tendència dels arquitectes joves a potenciar el rural. Fer aquest article em confronta amb dues prèvies: què entenem per arquitectura jove i què entenem pel rural.

Penso sovint en què significa ser un arquitecte jove, ara que tècnicament ja no ho sóc i que a més tinc responsabilitats amb ells com a professor, i puc aventurar tres punts al respecte:

U, Els joves d'avui en dia són el col·lectiu més nombrós d'arquitectes que hagi existit mai al nostre país. Són, afrontem-ho, molts més arquitectes que els que el mercat tradicional de la construcció necessita. Ajuntem això al fet que encara han conegut arquitectes que han exercit en un moment en que la professió es necessitava desesperadament, en que un títol era per sí sol garantia d'una vida professional llarga i digna, i tindrem una generació que lluita per no caure en la frustració formada i condemnada a exercir en una crisi estructural permanent. Val a dir que moltíssims d'aquests joves tenen ganes d'exercir la seva professió i consciència social suficient com per a entendre que en la seva formació hi ha hagut una despesa pública que es sentirien molt feliços de retornar.

Dos, el mercat de treball s'ha vist ampliat per bé i per mal. Per bé perquè hi ha una gran atenció a programes que sempre s'havien negligit, per mal perquè la professió s'ha ampliat vers cotes absurdes: hiperburocratització,

hipernormativització, expansió vers cotes de mercat absurdes com moltes (masses) architectures efímeres que per molta economia circular i retorn social segueixen essent efímeres. La possessió del títol s'ha precaritzat des del moment en que els arquitectes han copat feines que abans feien treballadors auxiliars: delineants, secretaris, etcètera.

Tres, la pressió. L'enorme, asfixiant pressió per comunicar, producte d'una competència ferotge que, entre d'altres coses, ha escombrat d'aquest panorama comunicatiu l'àmplia majoria d'aquests arquitectes joves que no treballen per conte propi, fent feines estimables, imprescindibles, de suport a altres arquitectes, joves o no. Només unes poques tipologies d'arquitectes es reivindiquen com a arquitectes joves, principalment dissenyadors, caps d'estudi i comunicadors. Hem de ser molt conscients que l'al·lusió a l'arquitectura jove és una sinècdoque, és a dir: és la part per el tot. Uns i altres sofreixen la necessitat permanent d'estar actualitzats, *online*. Les Xarxes socials són el seu currículum. Els perfils personals i professionals es barregen des del moment en que un possible empleador tirarà de qualsevol d'ells per a jutjar-lo. El soroll que tot això crea és eixordador.

Quan parlem de què s'entén pel fet rural ens confrontem amb un dels problemes estructurals del país: l'Espanya Buida. Que no Espanya Buidada, per raons massa llargues d'explicar aquí. El 80% de la població espanyola viu a una ciutat, segons dades de 2018, amb tot el que això comporta a nivell infraestructural: concentració de serveis (escoles, hospitals, etcètera) en les zones urbanes, dimensionament i posició de les carreteres per unir grans nuclis urbans més que per servir les zones rurals i, més dramàtic, la creació de grans bosses d'irrellevància dins el territori espanyol, enteses aquestes com comarques senceres sense metges especialistes, dèficit d'ensenyament, de biblioteques, de teatres i cinemes, etcètera. Només determinades parts de Catalunya, València i de la cornisa cantàbrica escapen a aquesta situació. Viure al camp és en aquests moments un acte de militància, una aposta per a temps millors en pobles que s'estan literalment morint, si és que no han mort ja. Tan sols el fet que els joves tinguin atenció pel rural ja vol dir alguna cosa. Si a més s'hi queden el mèrit és impressionant. Existeix, es desenvolupa, un cert tipus de sensibilitat vers el rural que, amb molts peròs, és positiu. No cal oblidar que aquest 20% de població espanyola controla més del 80% del territori, el cuida, lluita (sovint amb molt poc èxit) per a evitar la lògica del camp configurat com a servidor de la ciutat sense

entitat pròpia o, pitjor encara, del camp com a terra de ningú oposat a la ciutat, tot ruïnes i insalubritat i desolació.

Aquesta sensibilitat ha tingut conseqüències que, quan s'han analitzat (que ha estat bastant poc i no sé si s'ha posat gaire per escrit) ha estat des del punt de vista estètic. M'agradaria anar més enllà per a proposar un parell de punts per a reflexionar sobre l'actitud dels arquitectes joves vers el rural.

Primer: Valgui la redundància, el rural ha de ser rural. És a dir, no de ser urbà. Les lleis de configuració del territori rural no són les de la ciutat. Ni ho són les tipologies d'habitatge (és a dir, els pisos es distribueixen diferent, tenen un contacte amb el terra diferent, una relació amb els veïns diferent) ni ho és la relació amb el construït, que, quan més petit és el poble, més té de patrimonial, perquè no és tan sols el construït el que s'ha de preservar. També s'ha de fer amb el teixit urbà i amb la densitat en un tractament que ha de tendir a l'hiperespecífic com tendeixen a aquesta hiperespecificitat les respostes que es poden donar al tema. Òbviament les solucions vers el tema de la sostenibilitat també són d'un altre caire, més agosarades i variades per una raó de pes: s'ha de tendir a una eficiència i, sovint, a una autarquia que no té lloc a la ciutat.

Segon: Evitar els folklorismes. Aquest és el punt més interessant que han aportat els arquitectes joves a l'arquitectura rural. El món rural sempre ha tingut una estratificació social molt forta. Les arquitectures rurals que solen estudiar-se i valorar-se a les escoles com a garants de la relació amb el lloc, de l'economia de mitjans, de la sinceritat constructiva, sempre han estat programes durs, agrestes, complicats en la seva relació amb els usuaris per no contemplar el confort. De tan econòmiques com són podem anomenar-les com arquitectures de supervivència, precàries, fràgils i sovint odiades amb raó pels seus habitants per veure-les com només un pas per sobre la indigència.

Les arquitectures cultes rurals, en canvi, es deuen a una certa idea d'aquest confort. En part vaig analitzar-ho a l'article *Els llits d'Olot*, on analitzava alguns dels recursos que tenen aquestes arquitectures per fer-se confortables, sent el principal d'ells el vestit, el revestiment. Tot allò que les noves arquitectures demonitzen.

L'estàndard de confort dels arquitectes joves quan tracten amb el rural ve de les arquitectures populars, vernacles, del més rural del rural. D'allò cru, directe, salvatge... i

perfectament incofortable. El tret més interessant d'aquestes arquitectures joves és, precisament, aquest intent de canvi de paradigma, aquest intent de fixar un nou estàndard culte més arrelat al lloc, que valora com a patrimoni construccions que tothom volia veure reformades o enderrocades. Aquest retorn als orígens podria ser objecte d'un altre article (probablement ho sigui). Apuntar sobre ell que és recurrent cada poques generacions i que calia revisar-ho. El que, en conjunt, aquesta nova generació està fent amb brillantor. Només cal esperar que sigui una de les llavors de la redefinició complerta del camp que és tan necessària des de fa dècades o segles. Ànims.

A part d'en Carlos Gor i els seus GRX, alguns noms que em venen al cap que parlo d'aquesta nova ruralitat serien Daniel Jiménez a Cáceres, Cuac a Granada, Óscar Miguel Ares als voltants de Valladolid, Te d'A a Montuiri, Arnau Vergés i Atheleia Arquitectura a Olot i gent que viu a ciutat però s'ocupa del tema tals com Nua architectures, David Sebastián, José María Sánchez García, Vora arquitectura, Harquitectes, Sol 89 o, ja més grans, MGM arquitectos, Justo García Rubio o, com a punta de llança, els RCR arquitectes. Òbviament estic cometent un error imperdonable deixant-me'n alguns altres per mencionar.